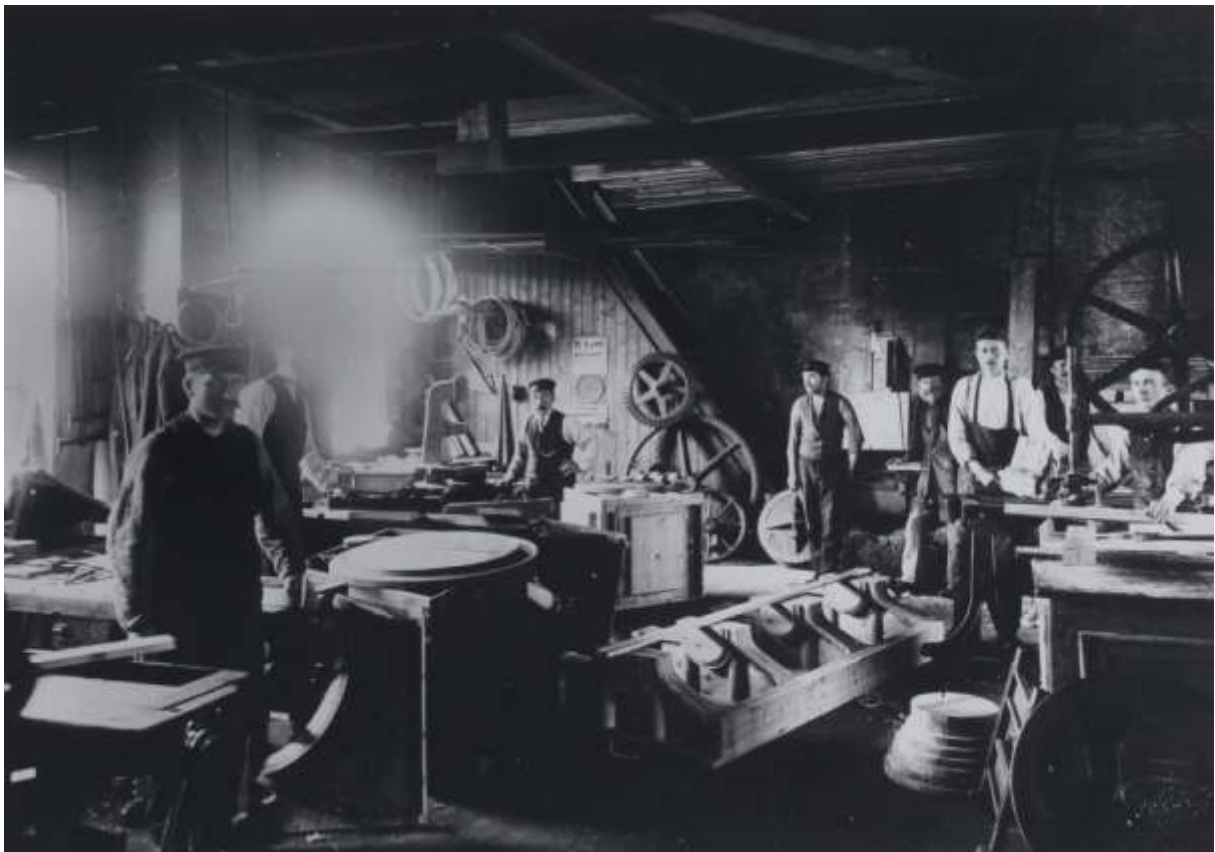


Historieglimt 193

Kjelsmed ved TMV

Karl Nordtvedt ble født 23. mars 1902. Han begynte på Trondhjems mekaniske Verksted (TMV) i 1918 og kom til å arbeide der i 53 1/2 år. Han skulle være den rette til å fortelle om arbeidsforholdene og hvordan de utviklet seg gjennom en lang periode. I det lille heftet *Arbeidsfolk. Arbeidermiljø i Trondheim omkring 1915*, Trondheim 1981, på sidene 31 til 38 er hans erindringer gjengitt. Her skal noen av dem tas frem. Mot første verdenskrig hadde TMV vokst til landets syvende største industrianlegg og det nest største mekaniske verkstedet med opp mot ett tusen arbeidere.



Trondhjems Mekaniske Værksted, ca. 1910. Foto: Byarkivet.

Mellom halvparten og en tredel av byens industriarbeidere var sysselsatt der. Karl Nordtvedt begynte i verktøysmia. Han arbeidet som kjelsmed i en lang årrekke. Senere gikk han over til Industriavdelingen der han var bas de siste 10-12 årene av sin tjeneste. Karls far arbeidet også på TMV. Konrad Nordtvedt bodde med sin familie i Rosenborggata 23. I folketellingen for 1910 finner vi ekteparet Johanne og Konrad N. med to døtre og fire sønner. Karl var midt i laget. Tre var eldre enn ham og tre var yngre. I adresseboka for 1918 er også storebroren Egil betegnet som maskinarbeider slik som faren.

Karl Nordtvedt starter med å fortelle om arbeidstiden og hygien på den tiden han begynte. Arbeidsdagen begynte klokka seks om morgenen og sluttet seks om kvelden. Når det var overtidsarbeid på natta, var det en times spisepause før de begynte på igjen klokka nitten. Nattskiftet var slutt klokka fem så det ble en times pause før dagskiftet startet! Om dagen var det pause fra halv ni til ni og en times opphold fra klokka 1300. Det var strengt. Presis klokka seks stengte porten. De som kom for sent måtte vente til klokka fem på ni for å komme inn! Innenfor porten stod en nummertavle med skilt for hver mann. Skiltet plasserte hver mann på en tavle på sin avdeling. Om kvelden ble skiltet satt tilbake på tavla ved porten. Andre eksempler på hvor streng disiplinen var: Røyking i arbeidstiden var det samme som å bli satt på porten! Arbeidsformennene hadde mandat til å ansette og avskjedige folk etter behov. Lønna ble utbetalt i blikkdåser med hver arbeiders nummer på lokket. Kom dåsen bort, måtte arbeideren erstatte den uansett hvor feilen lå!

Hygien på verkstedet var ikke den beste. Latrinene var avlange hus med framveggen åpen fra brysthøyde og opp. Formannen kunne kontrollere at folk ikke satt for lenge. Dessuten var lukta så sterk at det var godt med lufting. Sittebenkene gikk i ett langs hele bygningen med seks eller syv hull. Når kulda var hard og snøen stod inn var det litt av en fryseboks å sitte i! En kan forstå at TMV av og til ble kalt Sibirien! På tverrveggen var det åpning på 60 centimeter til uttak av stampen. Det gav god gjennomtrekk! Renholdet var dårlig. En kar for over setene med en sekkefille og en skvett vann når det ikke var for kaldt. Over setene var det langs hele rommet satt opp et tverrtre som gjorde at ingen kunne sitte med rett rygg. Alt for å hindre lange pauser.

Storsmia og Kjilverkstedet var Karl Nordtvedts arbeidsplass det meste av hans lange tjenestetid. Hans tittel var «opslager» i følge adresseboka. Det ble produsert kjeler av ulikt format. Smiing av kjeler var tungt arbeid fordi materialene de ble lagd av, var grove og solide. Han forteller at særlig skotske røkrørskjeler ble brukt på laste- og passasjerskip. Det var jo skip som var hovedproduktet fra TMV. Kjilverkstedet var en stor murbygning som hadde en stor hall. Under taket gikk en stor kran på skinner langs hele hallen. Den kunne løfte 50-60 tonn, men det var ikke nok. De største kjelene med påmontert røkopptak kunne veie over 60 tonn. Krana ble betjent manuelt helt til 1927 da drivkrafta ble elektrisk. På gulvet i hallen var det skinnegang som førte ned til den store kjelkrana på piren. Den var oppsatt omkring 1890 og løftet 80-90 tonn.

I Storsmia var det 10 esser og to store koksesser. I smia arbeidet 11 smeder og 12 oppslagere. Storsmeden hadde som regel to oppslagere med seg. En hadde som oppgave å frakte kull og koks til smedessene. Heller ikke her var det garderobe, men smedene hadde lagd seg noen skap. De hadde også ei vannbøtte til oppvarming av vann til håndvask. Det kunne være trivelig å komme inn i storsmia en kald og mørk vinterdag. Smedarbeidet var et fint håndverk. I storsmia var det to damphammere; senere kom det i tillegg en motordrevet hammer. Storhammeren var ingen smågutt. Hammerhodet med

aksen som gikk opp i sylindren, veide nok over et tonn. Slaghøyden var 3/4 meter. Damptrykket var åtte kilo per kvadratmeter. Karl Nordtvedt skriver også om de andre avdelingene som maskinverkstedet, støperiet og snekkeravdelingen, men særlig om selve skipsbyggeriet med de mange gjengene så som spantegjengen, lokkerne som slo naglehull og plategjengen. Særlig tar han for seg dokkgjengen og riggerne.

Karl Nordtvedt avslutter sine erindringer slik: *«Gikk de til streik, var det av nød, for å forsøke å bedre utkommet for hjem og familie. Mange familier var faktisk på sultegrensen under første verdenskrig. Det gikk da som alltid verst ut over de ressurssvakeste.»*